

واکاوی عوامل مشارکت اساتید در التزام عملی به نماز و عوامل موثر بر میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت (مطالعه موردی مجتمع دانشگاهی شهید مطهری بسیج)

عیسی خدابنده^{۶۸}، پرویز جباری^{۶۹}، سعید زمانی^{۷۰}

فصلنامه مدیریت فرهنگی مطهر، سال هجدهم، شماره ۵۸، پاییز ۱۴۰۰

چکیده

هدف از پژوهش حاضر، واکاوی عوامل مشارکت اساتید در التزام عملی به نماز و عوامل موثر بر میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت مجتمع دانشگاهی شهید مطهری بسیج است. جامعه آماری این پژوهش را کلیه دانشجویان حاضر در مجتمع دانشگاهی شهید مطهری بسیج تشکیل می‌دهند شامل افراد ذکور در دوم ترم متوالی سال تحصیلی ۱۴۰۲ با ظرفیت ۹۵۰ نفر می‌باشند. ۴۰۰ نفر به عنوان جامعه آماری انتخاب گردیدند که از بین آنها ۱۲۰ نفر به عنوان نمونه آماری برگزیده شدند. روش پژوهش مورد نظر میدانی و از نوع همبستگی است و برای محاسبه حجم نمونه از جدول مورگان و کرجسی و مدل خطی استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و برای آزمون فرضیه‌ها از ضریب همبستگی پیرسون، رگرسیون خطی ساده، تحلیل واریانس یک طرفه و تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شد. پرسشنامه‌ای محقق ساخته از نوع بسته پاسخ (پرسشنامه هدف) که شامل ۳۰ سؤال با مقیاس لیکرت است. به منظور بررسی و محاسبه اعتبار و اعتماد علمی پرسشنامه از شاخص آلفای کرونباخ استفاده شد که مقدار این ضریب برای کل پرسشنامه برابر ۷۹/۰ درصد است. لازم به ذکر است برای غناء بخشی به پژوهش از ۶ فرضیه به عنوان متغیر وابسته و یک متغیر مستقل استفاده گردید.

واژگان کلیدی: التزام عملی به نماز، عوامل موثر، اساتید و دانشجویان، نماز جماعت، مجتمع دانشگاهی شهید مطهری بسیج.

^{۶۸} عضو هیات علمی دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)، eisakho2@gmail.com

^{۶۹} عضو هیات علمی دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)، eisak_032@yahoo.com

^{۷۰} عضو هیات علمی دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)،

مقدمه

در عصر دانش و انفجار اطلاعات، از سویی نوعی سرگشتگی و ابهام ناشی از تراکم اطلاعات حاصل می‌شود و از سویی دیگر، ساخت‌ها و عرصه‌های جدیدی بر روی بشر گشوده می‌شود. برتری در این عرصه با کسانی است که به بینش‌های منسجم و تبیین کننده‌ای نسبت به انسان، هستی، طبیعت و جامعه مجهز باشند، تا هدف‌های انسانی را در چشم‌اندازی همه جانبه و واقع‌گرایانه بیابند. علاوه بر این، در جهان جدید، با وجود فرصت‌های مذکور، تهدیدها و آسیب‌هایی از نظر فکری، ارزشی و اجتماعی نیز بروز می‌کند که انسان را در معرض بحران‌ها و تنهایی‌های نوینی قرار می‌دهد. این بحران‌ها و انزوای مفرط، عطش انسان را به ارتباط با یک مبداء متعالی بیشتر می‌کند.

با توجه به اینکه بیشتر جمعیت کشور ما را جوانان تشکیل می‌دهند و جوانی همانند دیگر دوره‌های زندگی دارای مسائل و مشکلات خاص خود است، شناخت این دوره می‌تواند به ما کمک کند تا باور-های دینی را بیشتر در آنها درونی‌سازی کنیم. اولین نکته مهم در دوره جوانی آن است که جوان، همه پذیرفته‌های دوران کودکی، به ویژه مسائل مربوط به مذهب را زیر سؤال می‌برد و می‌خواهد با توجه به شخصیت کنجکاو، پرسشگر و استقلال‌جوی خود، نظامی از ارزشها را درباره دین، حقیقت، قدرت و خداوند به دست آورد. حتی یک جوان، درباره خودش و معنای وجودیش نیازمند کاوشگری است. وی به تدریج که پا به دوره جوانی می‌گذارد، گرایش به عقاید و موضوعات فلسفی، مسائل جهان هستی و سرنوشت انسان برایش مهم می‌شوند. این گونه کاوش‌ها، پاسخ به نیازی است که برای کشف حقیقت و ژرفای دنیا به وسیله جوان اندیشه‌جو صورت می‌پذیرد. روحیه و برخورد جوان با مسائل، پاسخ‌ها و توضیحات استدلالی و عقلی است. یعنی؛ اگر توضیحات ما با سند و استدلال همراه نباشند یا در بین آنها تضاد دیده شود، نگرش دینی و ایمان او با بحران و تعارض روبه رو می‌شود. این وضعیت هنگامی به وقوع می‌پیوندد که ارزش‌های معنوی و الهی با برخی از ارزش‌های اجتماعی برخورد کنند که برای شخصیت و عزت نفس او ناخوشایند باشند (سواری، ۱۳۹۷).

جوانان را می‌توان از نظر اعتقاد به دین و ارزش‌های دینی، به گروه‌های متفاوتی تقسیم نمود: گروه اول: جوانان مقید؛ این افراد با داشتن شناخت نسبتاً دقیقی از هنجارها، ارزش‌های دینی و اخلاقی از یک طرف و شناخت ماهیت و هویت خود از طرف دیگر، عملکردهایشان روشن، اجتماعی و ارزشی است. آنها شناخت خوبی از رفتارهای دینی دارند و با اعتقاد، هدفمند و نگرش مثبت به دین، زندگی و آینده خود را تعقیب می‌کنند. خودآگاهی، فرهنگ‌پذیری، خوش‌بینی، خودباوری و متعادل بودن از ویژگی‌های آنهاست (فناپی، ۱۳۹۸، ص: ۱۷۲).

گروه دوم: جوانان بدون تقید؛ شناخت این گونه جوانان از اخلاقیات و ارزش‌های ناشی از شرایط موجود در خانه است؛ یعنی باورهای دینی بر اساس کنکاش و پرسشگری در آنها شکل نگرفته و در نتیجه عمق چندانی ندارد؛ آنها از نظر شخصیتی متزلزل، احساساتی، خرافاتی، تابع و دنباله رو هستند (فناپی، ۱۳۹۸، ص: ۱۷۲).

بشر در تاریخ شناخته شده خود، در هیچ مقطعی آسوده از دغدغه های دینی و پرستش نبوده است. قرآن، عبادت را راز خلقت انسان و در صدر برنامه های انبیاء عنوان فرموده و انسان کامل را «عبد» می نامد. اگر عبادت را آمیزه ای از پرستش، نیایش، پناه جویی، رازگویی، نیازخواهی و عشق بدانیم، نماز؛ بالاترین مصداق آن است. در واقع، نماز؛ از مهم ترین فرایض دینی و از ضروریات دین مقدس اسلام می باشد. نماز؛ نخستین عبادتی است که پس از بعثت، تشریح شد. نقطه اوج عبادات، عمود دین و مرز بین کفر و ایمان، وسیله قرب الهی و تکامل انسان شد که از درخشندگی و برجستگی خاص و جایگاهی رفیع برخوردار است که بدون آن، سایر اعمال انسان پذیرفته نیست. در پژوهش های روانشناسی مذهب نیز نماز به عنوان هسته دین و مهم ترین شکل عملی معرفی شده است. (معین، ۱۳۹۹، ص: ۲۵-۳۴)

قرآن کریم در مورد سیر تاریخی نماز، که از زمان انبیای گذشته تا به حال ادامه داشته است، مطالبی عنوان کرده است. به طور مثال؛ «صلوه»، همان عبادت بزرگی است که در رأس عبادات قرار داشته و از ارکان دین و تارک آن در ردیف کافر است و قائل به نماز از رستگاران می باشد (عزیزی، ۱۳۹۸، ص: ۱۲-۲۵).

گرچه نماز یک ارتباط روحی و معنوی می باشد و هدف از آن یاد خداست. اما اسلام می خواهد این روح را در قالب یک سلسله برنامه های تربیتی پیاده کند و لذا شرایط زیادی را برای آن مقرر نموده است. شرایطی همچون: شرط صحیح بودن و شرط کمال (قراقرتی، ۱۳۹۶).

نماز؛ اظهار عبودیت، میل و رغبت از سوی بنده، نسبت به پروردگار است. از طریق نماز، مؤمن با برون ریزی هیجانی خود از همه ناپاکی ها و افکار منفی تخلیه شده، به سوی پالایش روانی خود گام برمی دارد و نتیجه آن پالایش و سلامت روحی و جسمی خود خواهد بود. هدف همه کارهای اختیاری انسان برای رسیدن به قرب خداوند است (Hosseini A. ۲۰۱۸، PP: ۷-۱۸).

نماز؛ یکی از فرایض اسلامی و عالی ترین تکلیف مکتب تربیتی اسلام است. نماز مخصوص ادیان وحیانی نبوده و در ادیان غیر وحیانی نیز مطرح است (Rajati R, Shahsiah M., ۲۰۱۹، PP: ۹۲-۷۸۲). (Rajati F, Matlabi M, Abasi MH, Ghasemzadeh MJ).

در مرحله بالاتر، توجه و اهمیت دادن به نمازجماعت در فرهنگ اسلامی و نقش تربیتی، معنوی و اجتماعی آن در بین مسلمانان، عنصری روشن و بدیهی است. از این جهت تأثیری که توسعه فرهنگ نماز جماعت می تواند در شخصیت و شیوه های رفتاری، مناسبات زندگی و فرهنگ عمومی جامعه بگذارد، سبب شناخت کارکردهای آشکار و پنهان نماز جماعت در ابعاد اجتماعی و روانشناختی می شود. اکثر جامعه شناسان و روانشناسان بر این باورند که نماز جماعت با ارائه توضیحات و توجیهاتی آرامبخش به انسان کمک می کند تا بر ترس و هراس ناشی از مرگ و سایر وضعیت های هولناک زندگی غلبه کند و در نتیجه به زندگی اجتماعی خود معنا ببخشد (Serajzadeh SH, ۲۰۱۸، PP: ۷-۱۸). (Rahimi F).

برپایی نماز جماعت در بین جوانان و نوجوانان بخصوص دانشجویان بسیار حائز اهمیت است. علاوه بر اینکه نماز جماعت موجب آثار و برکات دنیوی است، دارای برکات معنوی بسیاری نیز می‌باشد. احادیث و روایات اسلامی در پاداش و ارزش نماز جماعت فراوان است. در حدیث معروفی که پیامبر اکرم (ص) از جبرئیل نقل کرده‌اند، می‌فرمایند: «خداوند متعال وعده داده است که اگر عدد حاضران در نماز جماعت بیش از ده نفر باشد، اگر تمام دریاها مرکب و درخت‌ها قلم، جن و انس و ملائکه نویسنده شوند، نتوانند ثواب یک رکعت آن را بنویسند». براساس احادیث گهر بار معصومین (ع) نیز رفتن به مسجد برای شرکت در نماز جماعت و درک آن از ابتدای تکبیر الاحرام، اجر و پاداش بسیار زیادی دارد و نماز جماعت کوتاه و مختصر بر نماز طولانی فردی برتری دارد (سلیمانی، همکاران، ۱۳۹۸: ص ۲۳۳).

لذا عوامل بسیاری بر التزام عملی دانشجویان به نماز جماعت در مراکز دانشگاهی تاثیر دارد. در این پژوهش سعی شده است به عوامل مهمی همچون؛ مشارکت اساتید، زمان، مکان، تشویق و روحانی بودن نفس نماز در مراکز دانشگاهی و بخصوص مجتمع دانشگاهی شهید مطهری بسیج پرداخته شود.

بیان مسئله و مبانی نظری پژوهش

نماز یکی از عبادات مهم در اسلام، بلکه در تمامی ادیان است. هر ملتی دارای تعلقات دنیوی و برای کسب آرامش به نوعی از عبادت و نماز متوسل است. در دین اسلام نماز، اگر با آداب و شرایطش به جا آورده شود، انسان را نه تنها به آرامش کامل می‌رساند، بلکه او را به تدریج از سطوح پایین تحول، بالا برده و به سطح متعالی خواهد رساند (احمدی، ۱۳۹۹، ص: ۱۴).

اگر بر این باوریم که نماز پرچم و ستون دین است و اگر به فرموده رسول اسلام، حضرت محمد (ص)، دین همان عقل است. پس نماز جلوه ای از تفکر عقلانی و معیار خردمندی و نمازگزاران صاحبان اندیشه و تعقل، معناگران زندگی خردمندانه و حیات عاقلانه‌اند و باید این‌گونه باشند (افراز، ۱۳۹۸، ص: ۱۸).

نماز، برترین جلوه طاعت، پرستش و نخستین شأن ایمان و کمال است. این تنها بدان معنا نیست که بهترین عمل نماز است، بلکه نماز زادگاه همه اعمال خوب و پسندیده نیز هست. نماز بهترین کارهاست؛ چون همه کارهای خوب از آن آغاز می‌شود یا بهتر بگوییم، نماز تمرین خوب شدن و خوب ماندن است. (سنگری، ۱۳۷۷، ص: ۱۴۳)

با وجود اهمیت، فضیلت و جایگاه نماز در رشد انسان‌ها و تعالی جوامع، چرا در میان نوجوانان و جوانان برخی آنچنان که باید به نماز اهمیت نمی‌دهند و یا اینکه چرا بعضی از آنان ارتباط چندانی با نماز ندارند؟ درحالی که والدین آنها مذهبی و نمازخوان هستند، چرا با وجود اینکه فرزندان ما از زمان تولد با صدای قرآن، اذان و نماز آشنا می‌شوند و در مراکز پیش‌دبستانی، دبستان، دبیرستان‌ها، دانشگاه-ها، مجتمع های دانشگاهی و رسانه‌های جمعی، نماز آموزش داده می‌شود و هر روز نماز جماعت بر پا می‌گردد، پایبندی بعضی از جوانان به دین و نماز در حد مورد انتظار نیست؟ اشکال کجاست؟ چه باید کرد؟ علل گرایش یا گریز کدام اند؟

عوامل فردی و اجتماعی متعددی در تعامل با یکدیگر در گرایش جوانان و نوجوانان به نماز تأثیر دارند. از بین عوامل اجتماعی، خانواده، محیط و بخصوص نظام‌های آموزشی از بقیه‌ی عوامل تأثیرگذارتر هستند. نظام‌های آموزشی، یعنی؛ مدارس و دانشگاه‌ها ضمن آموزش مبانی دینی و تحکیم پایه‌ها و بنیان‌های آن، می‌توانند مشوق یادگیرندگان به مشارکت در نماز هم باشند. با توجه به اینکه استادان و دبیران الگوهای تقلیدی بسیار خوبی برای یادگیرندگان هستند، لذا نحوه‌ی رفتار، چگونگی گفتار و اخلاق آنها، می‌تواند در التزام عملی و حضور جوانان و نوجوانان در عرصه نماز جماعت، نقطه قوت باشد. ما در دانشگاه‌ها با جوانان پرسشگری روبه رو هستیم که رفتارها و پاسخ‌های ما را تجزیه و تحلیل می‌کنند و فقط با منطق و استدلال آرام می‌گیرند.

در نتیجه، روحانیان و ائمه جماعات دانشگاه‌ها باید هنگام سخنرانی، موعظه کردن، آموزش نماز و پاسخ‌گویی به سؤالات دانشجویان با پیش گرفتن رویه منطقی و روحیه پرسشگری جوانان را سیراب کنند تا آنها، نماز را آرامش بخش دلها، نظم دهنده به زندگی و عامل رشد و کمال خود بدانند. همچنین چگونگی رفتار مدیریت دانشگاه، برنامه‌های آموزشی دانشگاه، امکانات فیزیکی، زمان، تشویق و ... می‌تواند نقش بسزایی در التزام عملی به نماز جماعت و حضور دانشجویان در دانشگاه‌ها و مجتمع‌های دانشگاهی باشد. در این پژوهش، سعی شده است با بررسی متغیرهای مستقل و وابسته به بررسی این عنوان‌ها تکیه کند و با فرضیه‌های مناسب به تحلیل داده‌های آن بپردازد.

پیشینه پژوهش

پژوهش "مصاحب" با عنوان «مقایسه دینداری در بین دانشجویان ترم اول و آخر دانشگاه آزاد خوراسگان» نشان داد که تحصیلات دانشگاهی در دینداری دانشجویان تأثیر می‌گذارد و میانگین دینداری در دانشجویان ترم آخر اندکی کمتر از میانگین دینداری در دانشجویان ترم اول است. ولی در کل در هر دو گروه گرایش به دین قوی‌تر شده و میزان دینداری در رشته‌های مختلف یکسان نیست. پژوهش "پاکدل" در سال (۱۳۹۹) با عنوان «بررسی راه‌های جذب دانش‌آموزان به اقامه» پرداخت و به این نتیجه رسید که اقامه نماز و پایبندی به آن در مقطع ابتدایی شهرستان قزوین نماز توسط پدر و مادر، شرکت مدیران و مربیان پرورشی و معلمان در نماز، مدرسه، امکانات مدرسه و ... از عوامل مؤثر در جذب دانش‌آموزان به نماز است.

"سادتی" در سال (۱۳۸۹) پژوهشی با عنوان «بررسی عوامل مؤثر در دانشجویان برای اقامه نماز» انجام داد. نتایج نشان داد علی‌رغم نگرش مثبتی که دانشجویان نسبت به اصل نماز دارند، ولی در عمل، میزان کمیت و کیفیت نگرش و رفتار به نماز و پایبندی به آن نتایج منفی به همراه دارد. نتایج تحقیقات "بهرامی" در سال (۱۳۷۹) بیانگر آن است که بین گرایش به نماز در بین دانشجویان دختر و پسر تفاوت معناداری وجود دارد و این بدان معناست که گرایش دانشجویان دختر نسبت به پسران قوی‌تر است. همچنین، وجود نمازخانه و امکانات، تشویق دانش‌آموزان و اهمیت تشویق پدر و مادر دانش‌آموزان به نماز نقش بسیار مؤثری دارند.

با توجه به مسائل فوق اگر مسئولین و خانواده‌ها، عواملی را که باعث جذب دانشجویان به نماز شده، شناسایی و تقویت کنند و برعکس آن نیز با عوامل دفعی را کاهش دهند، آنها به اقامه نماز جماعت بیشتر روی آورده و نتیجه آن، بنا به اعتقادات مسلمانان، کاهش فساد اخلاقی و معنوی جامعه و در نهایت تعالی و پیشرفت فرد و جامعه است.

ضرورت و اهمیت پژوهش

عوامل بسیاری در پایداری به نماز در میان دانشجویان وجود دارد. اما در این پژوهش سعی شده است به عواملی که اهمیت و ضرورت بسیاری به منظور التزام عملی دانشجویان به نماز جماعت در مجتمع‌های دانشگاهی و دانشگاه‌ها و مساجد داشته باشند را بررسی نماید و همچنین عوامل موثر بر این التزام را بیان نماید. شناخت نقاط قوت، ضعف، تهدید و فرصت در این زمینه، مجال بسیار خوبی برای شناخت آسیب‌ها و رفع مشکلات خواهد بود. با پرداختن به فرضیه‌های متفاوت، راه‌حل‌های بسیاری را می‌توان ارائه کرد تا نقش دانشجویان در توجه و التزام به نماز جماعت بیشتر گردد و در نهایت تداوم این التزام با توجه به فرضیات است.

هدف از پژوهش

نماز، جامع‌ترین شیوه‌ی بندگی و ارتباط با خدا است؛ میزان پایداری به آداب و شرایط آن، در تکامل روح و بهینه‌سازی سبک زندگی فردی و اجتماعی انسان مؤثر است. تاثیرات نماز نیز حالتی روحانی و دارای مراتب است که از ارتباط قلبی با خدا حاصل شده، زندگی را سالم و هدفمند می‌کند. بنابراین با هدف بررسی ارتباط بین پایداری به نماز جماعت و عوامل موثر بر میزان حضور دانشجویان در مجتمع دانشگاهی شهید مطهری بسیج، انجام می‌شود.

فرضیه‌های پژوهش

۱. بین مشارکت اساتید و دانشجویان در پایداری به نماز جماعت و میزان آنها رابطه وجود دارد.
۲. بین آموزش نماز جماعت به دانشجویان و میزان حضور آنها در نماز جماعت رابطه وجود دارد.
۳. بین وجود مکان و امکانات فیزیکی مناسب برای برگزاری نماز جماعت و میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت رابطه وجود دارد.
۴. بین زمان برگزاری نماز جماعت و میزان حضور اساتید و دانشجویان در نماز جماعت رابطه وجود دارد.
۵. بین تشویق دانشجویان به حضور در نماز جماعت و میزان حضور آنها در نماز جماعت رابطه وجود دارد.
۶. بین روحانی بودن نماز جماعت و میزان حضور اساتید و دانشجویان در نماز جماعت رابطه وجود دارد.

ابزار گردآوری داده‌ها

در این پژوهش ابزار گردآوری داده‌ها پرسش نامه‌ای محقق ساخته از نوع بسته پاسخ (پرسش نامه هدف) که شامل ۳۰ سؤال با مقیاس لیکرت ۵ درجه ای (خیلی کم، کم، تا حدودی، زیاد، خیلی زیاد) است که به ترتیب با نمره ۱ الی ۵ امتیاز داده می‌شود. به منظور بررسی و محاسبه اعتبار و اعتماد علمی پرسش نامه از شاخص آلفای کرونباخ استفاده شده است که مقدار این ضریب برای کل پرسش نامه برابر ۷۹/۰ درصد است.

جامعه آماری

جامعه آماری این پژوهش را اساتید و دانشجویان مجتمع دانشگاهی شهید مطهری بسیج که پسران شاغل به تحصیل در دانشگاه که در سال تحصیلی ۱۴۰۲ با ظرفیت ۹۵۰ نفر می‌باشند، تشکیل می‌دهند. برای محاسبه حجم نمونه به جدول مورگان و کرجسی مراجعه شد که ملاحظه گردید که طبق این جدول حجم نمونه باید ۱۲۰ نفر باشد.

روش‌های آماری برای تجزیه و تحلیل داده‌ها

روش تحقیق مورد نظر میدانی و از نوع همبستگی است و برای محاسبه حجم نمونه از جدول مورگان و کرجسی استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی (فراوانی، درصد، میانگین، ...) و برای آزمون فرضیه‌ها از ضریب همبستگی پیرسون، رگرسیون خطی ساده، تحلیل واریانس یک طرفه و تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده می‌شود. لازم به ذکر است که فرضیه‌های تحقیق به دنبال کشف ارتباط بین متغیر وابسته (میزان التزام به نماز و عوامل موثر حضور دانشجویان در نماز) و (متغیرهای مستقل) مشارکت اساتید و دانشجویان مجتمع دانشگاهی در نماز، آموزش، مسائل نماز به دانشجویان، وجود مکان و امکانات فیزیکی مناسب، زمان برگزاری نماز دانشگاه، میزان تشویق دانشجویان به کار گرفته است. برای تحلیل داده های آماری نرم افزار آماری اس.پی.اس.اس (spss) در نظر گرفته شده است.

نتایج و یافته‌های پژوهش

تحلیل اطلاعات و آزمون فرضیه‌ها

سطح سنجش متغیرهای مورد بررسی در فرضیه‌های پژوهش، رتبه ای است. اما چون تعداد گویه‌ها زیاد است، آن را به صورت فاصله‌ای در نظر گرفته شده است. از طرفی در همه فرضیه‌های مورد بررسی هدف تعیین نوع ارتباط بین دو متغیر است. یکی از ابزارهای قدرتمند آماری در این خصوص ضریب همبستگی است.

فرضیه اول: « بین مشارکت اساتید دانشگاه درالتزام عملی به نماز و میزان حضور دانشجویان در نمازجماعت رابطه وجود دارد».

برای بررسی معناداری ارتباط بین میزان حضور دانشجویان در نماز مجتمع دانشگاهی شهید مطهری بسیج و مشارکت اساتید آن در نماز از لحاظ آماری با استفاده از نرم افزار (SPSS) نتایج به دست

آمده در جدول شماره ۱ ارائه شده است. براساس جدول شماره ۱، مقدار ضریب همبستگی مثبت است که نشان دهنده رابطه مستقیم بین دو متغیر است و از آنجا که مقدار معناداری کمتر از ۵٪ درصد است، می‌توان گفت که مقدار همبستگی داده شده در سطح ۵٪ درصد معنادار است. در نتیجه، این فرضیه مورد تأیید است.

جدول شماره ۱ آزمون معناداری ضریب همبستگی خطی پیرسون

مقدار ضریب همبستگی	تعداد	سطح معناداری
۰/۱۷۴	۱۲۰	۰/۰۰۳

فرضیه دوم: « بین آموزش نماز جماعت به دانشجویان و میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت رابطه وجود دارد ».

برای بررسی معناداری ارتباط خطی بین میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت و آموزش نماز جماعت به دانشجویان از لحاظ آماری بر اساس جدول شماره ۲ مقدار ضریب همبستگی مثبت است که نشان دهنده رابطه مستقیم بین دو متغیر است و از آنجا که مقدار معناداری کمتر از ۵٪ درصد است، می‌توان گفت که مقدار همبستگی داده شده در سطح ۵٪ درصد معنادار است و دلیل وجود یک رابطه خطی مستقیم معنادار در بین دو متغیر فوق است؛ یعنی در سطح خطای ۵٪ درصد این فرضیه مورد تأیید است.

جدول شماره ۲ آزمون معناداری ضریب همبستگی خطی پیرسون

مقدار ضریب همبستگی	تعداد	سطح معناداری
۰/۳۱۷	۱۲۰	۰/۰۰۰

فرضیه سوم: « وجود مکان و امکانات فیزیکی مناسب در حضور دانشجویان در نماز جماعت رابطه وجود دارد ».

برای بررسی معناداری ارتباط بین میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت، مجتمع دانشگاهی شهید مطهری بسیج و میزان تأثیر وجود مکان و امکانات فیزیکی مناسب در حضور دانشجویان در نماز جماعت، از لحاظ آماری با استفاده از نرم افزار، نتایج به دست آمده در جدول شماره ۳ ارائه شده است. بر اساس جدول شماره ۳ مقدار ضریب همبستگی مثبت است که نشان دهنده رابطه مستقیم بین دو متغیر است و از آنجا که مقدار معناداری کمتر از ۵٪ درصد است، می‌توان گفت که مقدار همبستگی داده شده در سطح ۵٪ درصد معنادار است و دلیل وجود یک رابطه خطی مستقیم معنادار بین میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت مجتمع دانشگاهی و میزان تأثیر وجود مکان و امکانات فیزیکی مناسب در حضور دانشجویان در نماز جماعت است. بنابراین، فرضیه سوم در سطح خطای ۵٪ درصد تأیید می‌شود.

جدول شماره ۳ آزمون معناداری ضریب همبستگی خطی پیرسون

مقدار ضریب همبستگی	تعداد	سطح معناداری
--------------------	-------	--------------

۰/۲۳۵	۱۲۰	۰/۰۰۰
-------	-----	-------

فرضیه چهارم: « بین زمان برگزاری نماز جماعت و میزان حضور اساتید و دانشجویان در نماز جماعت رابطه وجود دارد».

برای بررسی معناداری ارتباط خطی بین میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت و زمان برگزاری نماز جماعت از لحاظ آماری بر اساس جدول شماره ۴ مقدار ضریب همبستگی مثبت است که نشان دهنده رابطه مستقیم بین دو متغیر است و از آنجا که مقدار معناداری کمتر از ۵٪ درصد است، می‌توان گفت که مقدار همبستگی داده شده در سطح ۵٪ درصد معنادار است و دلیل وجود یک رابطه خطی مستقیم معنادار در بین دو متغیر فوق است؛ یعنی در سطح خطای ۵٪ درصد فرضیه فوق مورد تأیید می‌باشد.

جدول شماره ۴ آزمون معناداری ضریب همبستگی خطی پیرسون

مقدار ضریب همبستگی	تعداد	سطح معناداری
۰/۲۶۴	۱۲۰	۰/۰۰۰

فرضیه پنجم: « بین تشویق دانشجویان به حضور در نماز جماعت و میزان حضور آنها در نماز جماعت رابطه وجود دارد».

برای بررسی معناداری ارتباط بین میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت، مجتمع دانشگاهی و تشویق دانشجویان، از لحاظ آماری با استفاده از نرم افزار نتایج به دست آمده، در جدول شماره ۵ ارائه شده است. بر اساس این جدول، مقدار ضریب همبستگی مثبت است که نشان دهنده رابطه مستقیم بین دو متغیر است و از آنجا که مقدار معناداری کمتر از ۵٪ درصد است، می‌توان گفت که مقدار همبستگی داده شده در سطح ۵٪ درصد تقریباً معنادار است. بنابراین، فرضیه پنجم در سطح خطای ۵٪ درصد تأیید می‌شود.

جدول شماره ۵ آزمون معناداری ضریب همبستگی خطی پیرسون

مقدار ضریب همبستگی	تعداد	سطح معناداری
۰/۱۱	۱۲۰	۰/۰۵۴

فرضیه ششم: « بین روحانی بودن نماز جماعت و میزان حضور اساتید و دانشجویان در نماز جماعت رابطه وجود دارد».

برای بررسی معناداری ارتباط خطی بین میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت و روحانی بودن نماز جماعت مجتمع دانشگاهی از لحاظ آماری بر اساس جدول شماره ۶ مقدار ضریب همبستگی مثبت است که نشان دهنده رابطه مستقیم بین دو متغیر است و از آنجا که مقدار معناداری کمتر از ۵٪ درصد است، می‌توان گفت که مقدار همبستگی داده شده در سطح ۵٪ درصد معنادار است و دلیل وجود یک

رابطه خطی مستقیم معنادار در بین دو متغیر فوق است. بنابراین در سطح خطای ۵٪ درصد فرضیه فوق مورد تأیید است.

جدول شماره ۶ آزمون معناداری ضریب همبستگی خطی پیرسون

مقدار ضریب همبستگی	تعداد	سطح معناداری
۰/۲۱۲	۱۲۰	۰/۰۰

تحلیل رگرسیونی داده‌ها

در این قسمت با استفاده از رگرسیون چندگانه ارتباط بین متغیر میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت و سایر متغیرهای مستقل مشخص می‌شود. مدل مورد بررسی، یک مدل خطی چندگانه به صورت زیر است:

رابطه (۱)

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \beta_4 X_4 + \beta_5 X_5 + \beta_6 X_6 + \epsilon$$

در این مدل Y متغیر میزان حضور دانشجویان در التزام به نماز جماعت در دانشگاه X_1 متغیر مشارکت اساتید، X_2 متغیر آموزش نماز جماعت، X_3 متغیر امکانات موجود، متغیر امکانات موجود، X_4 متغیر تشویق زمان برگزاری نماز، X_5 متغیر تشویق دانشجویان و X_6 متغیر روحانی بودن التزام عملی به نماز جماعت در دانشگاه است.

تحلیل واریانس برای آزمون معناداری رگرسیون خطی چندگانه

در جدول شماره ۷ معناداری مدل خطی داده‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد. با توجه به مقدار معناداری که برای این مدل داده شده است، در سطح خطای ۵٪ درصد می‌توان نتیجه گرفت که مدل خطی چندگانه یک مدل معنادار برای بررسی ارتباط بین متغیر وابسته و متغیرهای مستقل مدل است.

جدول شماره ۷ تحلیل واریانس برای آزمون معناداری رگرسیون خطی چندگانه

در جدول شماره ۷ معناداری مدل خطی داده‌ها، بررسی به عمل می‌آید. با توجه به مقدار معناداری که برای این مدل داده شده است، در سطح خطای ۵٪ درصد می‌توان نتیجه گرفت که مدل خطی چندگانه یک مدل معنادار برای بررسی ارتباط بین متغیر وابسته و متغیرهای مستقل مدل است.

جدول شماره ۷ تحلیل واریانس برای آزمون معناداری رگرسیون خطی چندگانه

منبع متغیر	مجموع مربعات	درجه آزادی	مقدار آماره F	سطح معناداری
رگرسیون	۱/۷۳	۶	۶/۵۴	۰۰,۰
خطا	۱۲/۹۰	۲۹۳	-----	-----

کل	۱۴/۶۴	۲۹۹	-----	-----
----	-------	-----	-------	-------

برآورد پارامترهای مدل

با استفاده از نرم افزار SPSS نتایج مربوط به برآورد پارامترها و آزمون معناداری آنها در جدول زیر ارائه شده است:

منبع تغییر	مقدار ضریب	مقدار آماره T	معناداری
ثابت β_0	۱/۴۰	۲۷/۱۶	۰/۰۰
مشارکت اساتید β_1	۰/۰۰۱	-۰/۰۷۹	۰/۹۴
آموزش نماز β_2	۰/۰۵	۰/۰۳	۰/۰۰۳
وجود امکانات مناسب β_3	۰/۰۰۶	۰/۲۹	۰/۷۷
زمان برگزاری نماز β_4	۰/۰۳۱	۱/۸۴	۰/۰۷
تشویق دانشجو β_5	۰/۰۱۹	-۱/۳۱	۰/۱۹
روحانی بودن نماز β_6	۰/۰۱	۰/۵۹	۰/۵۵

بر اساس این جدول، مشاهده می‌شود که فقط ضریب ثابت (β_0) و مشاهده اساتید (β_1) معنادار هستند. بنابراین مدل معنادار در سطح خطای ۵٪ درصد به صورت زیر است:

رابطه (۲)

$$Y = 1/40 - 0/001X_1 + 0/05X_2 + \varepsilon$$

در واقع در سطح خطای ۵٪ درصد میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت، در مجتمع دانشگاهی رابطه معناداری با مشارکت کارکنان، وجود امکانات مناسب، زمان برگزاری نماز جماعت، تشویق دانشجویان و روحانی بودن نماز جماعت در مجتمع دانشگاهی ندارد. علاوه بر این مقدار ضریب تعیین برای مدل خطی داده شده در جدول شماره ۹ برابر ۰/۱۱۸ است که نشان می‌دهد ۱۱/۸٪ درصد تغییرات متغیر میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت توسط متغیرهای مستقل در نظر گرفته شده و در این مدل تبیین می‌شود و ۸۸٪ درصد مربوط به متغیرهای دیگری است که در نظر گرفته نشده‌اند. این بدان معناست که مدل خطی در نظر گرفته شده است و در اینجا اعتبار چندان بالایی ندارد.

جدول شماره ۹ مقادیر ضریب همبستگی و ضریب تعیین

مقدار ضریب همبستگی (R^2)	مقدار ضریب تعیین (R)	انحراف معیار
۰/۳۴	۰/۱۱۸	۰/۲۰

بحث و نتیجه گیری

پژوهشگران و صاحب نظران، شخصیت دادن به جوانان، پذیرش و مسئولیت دادن به آنها، یکسانی گفتار و اعمال والدین و مربیان، آموزش صحیح و اصولی دین، محبوبیت و مقبولیت امام جماعت، آسان گیری فرایض دینی، جذاب بودن مساجد و نمازخانه‌ها را به عنوان عوامل مهمی دیگر می‌دانند که سبب جذب نوجوانان، جوانان و بخصوص دانشجویان به نماز جماعت می‌شوند.

در این پژوهش، شش فرضیه را مورد بررسی داد که همگی آنها تأیید شدند. مشارکت اساتید و مسئولین دانشگاه‌ها و مجتمع‌های دانشگاهی تأثیر مثبتی بر افزایش مشارکت دانشجویان در نماز جماعت داشت و تأیید این فرضیه با نتیجه پژوهش پاکدل که شرکت مدیران و مسئولین را مؤثر می‌دانست، همسوست.

در خصوص تأثیر آموزش، مکان و امکانات فیزیکی مساجد، نمازخانه‌ها و زمان که (فرضیه‌های شماره ۲، ۳ و ۴) است مطابق تحلیل و بررسی داده‌ها مورد تأیید قرار گرفتند و نشان داد که شرایط و امکانات مساجد چقدر می‌توانند، مؤثر باشند و پژوهش‌های مشابه را که عوامل فیزیکی را در جذب افراد به نماز جماعت مؤثر می‌باشند را مورد تأیید قرار می‌دهد.

در (فرضیه‌های ۵ و ۶) تأثیر روحانی بودن نماز و تشویق دانشجویان به نماز بررسی شد که این دو فرضیه نیز تأیید شدند که نشان می‌دهد چقدر در شخصیت و رفتار دانشجویان می‌تواند، در جذب دیگران به نماز جماعت حائز اهمیت باشد.

همچنین، تحلیل رگرسیونی داده‌ها با استفاده از ضریب تعیین برای مدل خطی نشان داد که ۱۲٪ درصد تغییرات متغیر وابسته یعنی میزان حضور دانشجویان در نماز جماعت این مجتمع دانشگاهی وابسته به متغیرهای مستقلی است که در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفتند و این موضوع نشان می‌دهند که بین عوامل مثل میزان مشارکت اساتید، مجتمع دانشگاهی، آموزش نماز و شرایط فیزیکی نماز با کیفیت بالا، مشارکت دانشجویان در نماز جماعت رابطه وجود دارد. گرچه این رابطه خیلی قوی نیست. نتیجه کلی که از این پژوهش برمی‌آید، این است که آموزش و ترغیب افراد به نماز و نماز باید از سنین دبستان و راهنمایی آغاز شود تا با شخصیت آنها عجین شود و همچنین، در اماکن آموزشی برخورد و رفتار کارکنان و مسئولین می‌تواند در جذب افراد به نماز جماعت مؤثر باشد. علاوه بر این مسئولین باید به فکر ایجاد یا مجهز کردن مساجد و نمازخانه‌ها باشند تا جاذبه لازم را برای جوانان داشته باشد. بیش از ۲ میلیون دانشجو در کشور مشغول تحصیل می‌باشند. شایسته است که مسئولین و **سیاست‌گذاران** با برنامه‌ریزی دقیق‌تر و کارآمدتر راه‌های جذب دانشجویان به نماز را هموارتر کنند. زیرا نماز جماعت به تعبیر مقام معظم رهبری: «یک زنگ بیداری و یک هشدار در ساعات مختلف شبانه روز است، به انسان برنامه می‌دهد و از او تعهد می‌خواهد. به روز و شبش معنا می‌دهد و از گذشت لحظه‌ها حساب می‌کشد.»

با عنایت به اینکه نماز برترین مصداق ذکر خدا، تنها عامل بازدارنده از لغزش‌ها، تنها تکیه گاه امن و مستحکم برای انسان‌ها و آرامش بخش قلب‌ها و دل‌هاست، شایسته است که در دعوت دیگران به نماز پیش قدم شد و در آن مشارکت فعال شود.

منابع

- سلیمانی، ایران و عزیزی، بتول، (۱۳۹۸)، « نماز جماعت و بازسازی معنوی دانشجویان، مسجد، جوانان، چالش‌ها و راهکارها»، چکیده مقالات مقالات هجدهمین اجلاس سراسری، گردآوری معاونت فرهنگ، آموزش و پژوهش ستاد اقامه نماز، تهران، انتشارات ستاد اقامه نماز، ص ۲۳۳
- احمدی، علی اصغر، (۱۳۹۹)، « تحول انگیزشی انسان و ارتباط آن با نماز»، مقالات برگزیده هشتمین اجلاس سراسری نماز
- افراز، غلام علی، (۱۳۹۸)، « نماز زیباترین جلوه خرمندانه»، مقالات برگزیده ششمین اجلاس سراسری نماز
- پاکدل، زهرا، (۱۳۹۹)، « بررسی راه های جذب دانش آموزان به اقامه نماز در مقطع ابتدائی شهرستان، ناحیه ۲ ، سال ۱۳۹۹ قزوین: سازمان آموزش و پرورش استان قزوین
- سادتی، علی، (۱۳۸۹)، «بررسی عوامل موثر در ترغیب دانش آموزان به نماز»، اراک، سازمان آموزش و پرورش استان مرکزی
- سنگری، محمد رضا، (۱۳۷۷)، «عوامل گرایش کودکان، نوجوانان و جوانان به نماز»، طرح پژوهشی سازمان آموزش و پرورش استان همدان، ص ۱۴۳
- سواری، کریم، (۱۳۹۷)، « بررسی دیدگاه های فلسفی - عقیدتی دانشجویان درمورد نماز، مجله علوم تربیتی و روانشناسی، شماره ۸
- عزیزی، سید حمید رضا، (۱۳۹۸)، «بررسی وضعیت و عوامل مرتبط با بهدداشت روانی و دینی در بین دانشجویان شاهد شهر کرمان» فصلنامه مبین، ش ۱۲، ص ۱۲-۲۵
- فنایی، ابوطالب، (۱۳۹۸)، «عوامل موثر بر گرایش جوانان به نماز»، مقالات برگزیده ششمین اجلاس سراسری نماز
- قرائتی، محسن، (۱۳۹۶)، «پرتوی از نماز»، چاپ چهاردهم، تهران: ستاد اقامه نماز
- معین، مصطفی، (۱۳۹۹)، « عصر دانایی و بازگشت به معنویت»، فصلنامه نیایش، ش ۸-۷، ص ۲۵-۳۴
- Hosseini A. Investigation of health team's insight into the role of Islamic prayers on physical and mental health. Sci J Tabriz Univ Med Sci ۲۰۱۸; ۷: ۱۹-۷. [در دسترس است]
- Rajati R, Shahsiah M, Rajati F, Matlabi M, Abasi MH, Ghasemzadeh MJ, et al. A review of social health constructs according to manifest and latent functions of prayer. J Health System Res ۲۰۱۴; ۹(۸): ۷۸۲-۹۲.
- Serajzadeh SH, Rahimi F. Religious relationship with the meaning of life in a student population. JSFC ۲۰۱۴; ۲۴: ۷-۳۰. [in Persian]